

Politică și propagandă: vizita delegației municipale britanice în România (1956)

Politics and Propaganda: The British Municipality Visit in Romania (1956)

Marian-Alin Dudoi

Summary

The present study aims to provide the reasons of the Communist Government of the Romanian People's Republic for promoting the commercial relations with the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, despite the political and diplomatic tense relations in the 50'.

Because the Communist Romania was considered the most obedient satellite of the Soviet Union and half of the borders were common with the Soviets, it had to analyse each new step that it took in its domestic and foreign policy.

Between 8th and 21st September 1956, the Communist Government supported the visit of a delegation of British Municipality in order to promote prospective collaboration in the field of technology as the invited mayors represented very important cities from the industrial point of view.

The guests were well-treated and it seemed that Romania had a propaganda success, but the immediate outbreak of Hungarian Uprising canceled the Romanian efforts as the British public opinion turned totally against the Communist Camp and determined to postpone the Romanian Municipality visit in U.K. until 1959.

Keywords: Civil Service, Cold War, Communism, Détente, Foreign Policy

Cuvinte-cheie: Administrație publică, Războiul Rece, Comunism, Destindere, Politică externă.

Cele două țări s-au aflat în tabere diferite ale Războiului Rece, având astfel dificultăți în a-și normaliza relațiile politico-diplomatice.

Republica Populară Română a aderat în 1949 la organizația economică Consiliul de Ajutor Economic Reciproc și în 1955 la alianța militară Organizația Tratatului de la Varșovia, ambele aflate sub hegemonie sovietică întrucât țările participante erau ocupate de Armata Roșie, cu excepția însă a Albaniei. Marea Britanie a înființat Organizația Tratatului Atlanticului de Nord (N.A.T.O.). În 11 iunie 1948 au fost naționalizate toate întreprinderile, în rândul cărora se aflau și faimoasele rafinării deținute de britanici în zona Ploieștiului, iar statele capitaliste

nu au acceptat să primească compensații deoarece acestea erau ridicol de reduse întrucât guvernul Groza avusese grijă, prin impunerea prețurilor de vânzare a produselor, să le falimenteze; de exemplu, prețul produselor petroliere fusese în 1947-1948 de trei-patru ori mai redus decât pe plan mondial¹.

Inevitabil, guvernul britanic a avut o atitudine critică față de Republica Populară Română, în special legația britanică din București, ai cărei angajați români începuseră să fie arestați din 1949.

Ilie Chirilescu, secretarul comercial al Legației RPR din Londra, menționa opoziția Legației britanice referitoare la dezvoltarea relațiilor cu RPR. Astfel în cursul discuției din 6 ianuarie 1955 cu un număr de comercianți britanici întorși din RPR, a informat despre invitarea acestora la legația britanică. Comercianții erau invitați la masa de prânz, la legație, de secretarul comercial britanic, iar „la scurt timp își face întotdeauna apariția neanunțată și ministrul britanic” (subl. n.). Ministrul le aduce la cunoștință starea de izolare în care se află reprezentanții britanici, le solicita informații referitoare la românii pe care i-au întâlnit, le recomanda întrebări în viitoarele conversații cu românii și le solicită ca de atunci înainte să insiste ca la discuțiile cu românii să fie invitat și secretarul comercial britanic „în scopul de a-și crea relații”².

La întoarcere, comercianții britanici sunt invitați la Ministerul britanic al Comerțului unde li se solicită rapoarte scrise referitoare la vizita efectuată, mai ales în ceea ce privește situația economică din RPR, dificultăți economice, impresii personale despre hoteluri și vestimentație, discuții pe străzi și în piețe. Chirilescu nota opoziția majorității comercianților britanici în privința solicitării Ministerului Comerțului³. Aceste situații reprezintă o dovadă de netăgăduit a izolării reprezentanței diplomatice britanice la București, în perioada de început a Războiului Rece. Însuși ministrul britanic la București, Dermot Francis MacDermot, a afirmat în cursul unei recepții din 26 aprilie 1956 cu privire la imposibilitatea efectuării unor vacanțe montane: „România este singura țară din lume, care a rămas cu regimul autorizațiilor pentru diplomați”⁴.

Guvernul de la București a promovat exporturile în Marea Britanie cu scopul de a beneficia de aporturi de liră sterlină, însă britanicii au fost reticenți, preferând să importe din dominioane, colonii, Europa de vest și S.U.A. și au interzis importul de produse petroliere din Republica Populară Română⁵. Aporturile de liră sterlină

1 Arhivele Naționale Istorice Centrale (se va cita: ANIC), fond CC al PCR, Relații Externe, dosar nr. 25/1953, f. 38.

2 Arhivele Diplomatice ale Ministerului Afacerilor Externe din România (se va cita: AD MAER), fond Anglia, cutia 201-224 Anglia 1956 Prot. Cons., Raport nr. 2580 din 2.03.1955 aparținând lui Pavel Babuci, ministrul RPR la Londra, pentru MAE, nepag.

3 *Ibidem*.

4 *Ibidem*, Notă întocmită în 27.04.1957 de Ștefan Cleja, nepag.

5 Mark Percival, *Politica britanică față de România în primii ani ai Republicii „Populare”*, în „Anale Sighet”, vol. 6, „Anul 1948 – instituționalizarea comunismului”, București, Fundația „Academia Civică”, 1998, p. 733.

urmau a fi folosite pentru importul de tehnologii industriale, inclusiv instalații industriale complexe numite de către Gheorghe Gheorghiu-Dej în stenogramele Consiliului de Miniștri și în Colecția Gheorghe Gheorghiu-Dej, care conține diverse documente ale fostului lider comunist, drept „fabrică”), însă britanicii nu erau de acord, în deceniul al șaselea, cu vânzarea tehnologiilor industriale, considerând România comunistă unul dintre cei mai obedienți sateliți ai Uniunii Sovietice; dacă britanicii urmau să accepte vânzarea de tehnologii industriale la sfârșitul anilor 50’, românii nu puteau achita contravaloarea decât prin utilizarea celor 10 tone de aur depuse înainte de război la Bank of England, o speranță care se va dovedi deșartă, sau prin aur românesc⁶. Primele modificări ale politicii comerciale britanice apar în 1954, când s-a permis exportarea în România a rulmenților și a câtorva tipuri de mașini-unelte⁷. În vara anului 1956, executivul american, deși perfect conștient de controlul sovietic, a admis că România exercita „presiuni fără precedent asupra Statelor Unite, în vederea dezvoltării comerțului și a intensificării schimburilor culturale”, iar guvernul britanic se arăta deseori nemulțumit de dorința noii administrații Eisenhower de a se opune unei relaxări a comerțului între cele două blocuri⁸.

În 1955 și 1956 au avut loc negocieri româno-britanice la Londra în vederea încheierii unui acord financiar și a unui acord comercial; deși încheiate fără succes, negocierile au probat, pentru prima dată după abolirea monarhiei, atenția acordată de guvernul britanic.

Preocupat de îmbunătățirea relațiilor bilaterale, guvernul român a promovat diferite vizite ale cetățenilor britanici, astfel în 1956 s-au aflat în țara noastră trei membri ai Camerelor Comunelor (laburiștii Martin Lindsay și Joseph Mallalieu și conservatorul Wavell Wakefield), contesa de Limerick, vicepreședinta Crucii Roșii din Marea Britanie, dirijorul James Muir Mathieson sau medicul neurolog Macdonald Critchley⁹. Cei mai importanți „abonați” britanici ai deceniului al șaselea, în ceea ce priveau vizitele în România, au fost vârstnicul Hewlett Johnson, decan de Canterbury – funcția însemna că este un înalt prelat al Bisericii anglicane –, supranumit „Decanul roșu” pentru simpatia regimurilor comuniste, și avocatul John Platts-Mills, fost membru al Camerei Comunelor

6 AD MAER, fond Anglia, cutia 201-224 Anglia Prot. Cons. 1956, Dosar Primari, „Yorkshire Post” din 24.09.1956, articolul „România dorește să facă comerț cu Occidentul”, nepag.

Arhivele Naționale Istorice Centrale, Colecția Gheorghe Gheorghiu-Dej, dosar nr. 718, f. 105v. Idem, fond Consiliul de Miniștri, Stenograme, dosar nr. 4/1956, Stenogramă din 7.04.1956, f. 2.

7 AD MAER, fond Anglia, Telegrama, cutia Anglia T.C. 1954, dosar nr. 34 (Telegrama cifrate intrate de la Oficiul Londra, ianuarie-martie 1954), Telegrama cifrată nr. 2781 din 20.03.1954 expediată de la Legația RPR de la Londra pentru MAE, semnată Vianu 65, f. 141.

8 Bruce J. Courtney, Joseph F. Harrington, *Relații româno-americane (1940-1990)*, Traducere de Mihaela Sadovschi, Prefață de V.Fl. Dobrinescu și Kurt W. Treptow, Iași, Institutul European, 2002, p. 174.

9 AD MAER, fond Anglia, cutia 201-224 Anglia Prot. Cons. 1956, Dosar Primari, Notă informativă „Relațiile RPR-Anglia în 1956 (câteva aspecte mai caracteristice)”, nedatată, nepag.

între 1945 și 1950, exclus din Partidul Laburist în 1948. Dintre vizitele anului 1956, cea mai importantă a fost cea a delegației municipale britanice, fapt pentru care guvernul de la București a finanțat atât costul dus-întors al biletelor pentru delegația britanică, cât și întreținerea pe parcursul vizitei¹⁰.

În perioada 8-21 septembrie 1956 delegația primarilor a efectuat vizita la invitația primarilor orașelor Cluj și Ploiești („președinți ai sfaturilor populare”, conform legislației existente). Din delegație au făcut parte lordul primar al orașului Birmingham Ernest Apps, fiica acestuia d-na Collins, viceprimarul acestuia Arthur Gibson împreună cu soția, lordul primar al orașului Leeds Thomas Jessop împreună cu soția și secretarul municipal William Pitts, primarul districtului londonez Kensington (sector al Londrei, unde se afla sediul Legației RPR) Francis Fisher împreună cu soția și secretarul municipal James Rawle.

Conform raportului întocmit ulterior vizitei la Ministerul Afacerilor Externe, vizitatorii britanici fuseseră avertizați de faptul că în România vor fi supravegheați de securitate, meniul va fi deosebit de limitat, iar întreprinderile vizitate sunt special alese de regim pentru propagandă întrucât industria din Republica Populară Română este slab productivă. Cu ocazia vizitei acestora la Legația britanică din București, unde fusese invitat și ministrul american, li s-a comunicat să privească cu neîncredere cele ce vor fi afirmate de români, în cursul viitoarelor conversații (legația, înțelegând caracterul propagandistic urmărit de regimul de la București, a încercat să atenționeze delegația primarilor); la vizita de la legația britanică nu au participat românii. Însoțitorii au întocmit un raport amănunțit cu privire la reacțiile oaspeților pentru a identifica persoanele receptive la eventualele propuneri ale comuniștilor români.

În cursul vizitei, lordul primar al orașului Birmingham, care era conducătorul delegației, și-a exprimat de mai multe ori părerea de a nu fi de acord cu politica guvernului român de a limita libertatea cetățenilor de a emigra. S-a interesat de colectivizarea agriculturii, dacă țărani sunt obligați să se înscrie în aceste asocieri colective, de procesul de naționalizare, de sistemul de pensii și de sistemul de depozite bancare, prin care se păstrau economiile populației avute.

Lordul primar al orașului Leeds a apreciat schimbările din România. Jessop era laburist de stânga, fusese muncitor mecanic, soția țesătoare, iar fiica era membră a Partidului Comunist Britanic. A declarat însoțitorului român că este adept al socialismului și i-a criticat pe diplomații de la legația britanică ca urmare a opoziției manifestate față de schimbările din România comunistă (i s-a comunicat, fără ocolișuri, de „a înceta cu declarațiile prea entuziaste despre RPR”); astfel în cursul recepției oferite la legația britanică, ministrul Dudley și ceilalți diplomați le-au atras atenția ca să nu aiba încredere în însoțitorii români deoarece zeci de mii de oameni se aflau în lagăre de concentrare, iar țara ar fi fost condusă de oameni nepricepuți și inculți.

¹⁰ *Ibidem*, Notă a Direcției a IV-a a M.A.E. din 26.12.1958 întocmită de V.G., nepag.

Gibson și-a exprimat indirect de mai multe ori antipatia față de regimul din România, de regulă prin întrebări cu subînțeles, dar care reflectau îngrijorările existente în România („dacă rochia frumoasă a translatoarei a fost făcută special pentru primirea declarației” deoarece presa occidentală publicase articole cu privire la ținuta vestimentară simplă și neîngrijită sau „dacă fabricile care li se arată sunt de expoziție”). În vizita de la Ministerul Comerțului Exterior de la București, a recunoscut importanța vitală a exportului pentru Marea Britanie, însă a ironizat capacitatea Republicii Populare Române de a exporta produse, menționând în acest sens posibilitatea românilor de a exporta în țara sa apă minerală și fructe!

Fischer, deosebit de avut din punct de vedere material, a evitat de regulă participarea la discuții, a recomandat membrilor delegației, ca și Gibson, să fie prudenți în cursul discuțiilor, a criticat cursul valutar liră sterlină-leu, impus de regimul de la București, prin care se favoriza leul și care nu avea alt scop decât dorința regimului de a limita drastic vizitarea României de către turiștii britanici.

Rawle nu a participat la discuții, fiind interesat doar de luarea notițelor.

Pitts a încercat să înțeleagă schimbările petrecute, însă nu a reușit datorită sistemului clasic de valori și educației bazate pe prejudecăți și tradiții.

Wilson, secretar I al Legației britanice, a însoțit delegația numai la vizita efectuată la uzina 1 Mai și la rafinăria 1 de la Ploiești și la vizita de la hidrocentrala Bicaz; ca atare, Ministerul Afacerilor Externe a concluzionat interesul legației britanice pentru cunoașterea nivelului tehnologic existent.

Conform unui document al MAE, delegația municipală britanică a apreciat ospitalitatea acordată, nivelul de dezvoltare al industriei, efectuarea unor ample lucrări de construcții, sistemul sanitar și atenția acordată creșterii copiilor¹¹.

În urma vizitei, câțiva invitați și-au publicat impresiile în cotidienele britanice. Pentru Fisher, „Cortina de Fier nu e chiar de fier”¹². Arthur Gibson a conștientizat dorința României de a menține legătura cu Occidentul și a mulțumit pentru ospitalitatea acordată¹³. Apps și-a declarat insatisfacția în privința nivelului de trai scăzut în România și Iugoslavia, în comparație cu Marea Britanie¹⁴.

Cei trei primari britanici au răspuns vizitei prin invitarea primarilor din Cluj și Ploiești în primavara anului 1957, însă Foreign Office nu a fost de acord datorită evenimentelor din toamna trecută din Ungaria¹⁵. În 1957 primarii

11 *Ibidem*, Raportul Direcției a III-a a MAE nr. 2388 din 5.10.1956 întocmit de B.G. „Desfășurarea vizitei în RPR a delegației municipale engleze (8-21 septembrie)”, nepag.

12 *Ibidem*, „Kensington Post” din 21.09.1956, nepag.

13 *Ibidem*, „The Birmingham Mail” din 22.09.1956, articolul „România, țara cupeelor și a tractoarelor”, nepag.

14 *Ibidem*, „Birmingham News” din 22.09.1956, articolul „O nouă clasă de mijloc dincolo de Cortina de Fier”, nepag.

15 *Ibidem*, document emis de Direcția Generală a Presei și Tipăriturilor cu nr. 841 [reprezintă traducerea articolului „Vizita oaspeților români. Invitația a fost amânată în urma clarificării

britanici susținuseră imposibilitatea suportării costului vizitelor din motive financiare, însă Legația RPR a propus ca plata cheltuielilor vizitei să fie suportată de primăriile britanice și costul biletelor de avion de români cu toate că vizita efectuată de primarii britanici în 1956 fusese integral suportată de statul român. În 1958 Foreign Office s-a arătat mai permissiv, astfel că s-au adresat invitații pentru primarii din București, Cluj și Ploiești pentru a efectua câte o vizită la Birmingham în perioada 17-22 februarie 1959 și la Leeds în perioada 23-27 februarie 1959. Primarul districtului londonez Kensington a propus vizita în perioada 27 februarie – 2 martie 1959. Diplomații de la București vizau, în urma efectuării vizitelor, realizarea de colaborări româno-britanice având în vedere rolul important jucat în economie de orașele Birmingham și Leeds (construcția de mașini și utilaje, construcții de automobile, industria chimiei și cauciuc și de producere a instalațiilor specifice industria textilă)¹⁶. MAE a refuzat efectuarea vizitei de răspuns în perioada propusă de primarii britanici și a sugerat amânarea ei pentru câteva luni. Vizita a avut loc la sfârșitul lunii octombrie și începutul lunii noiembrie¹⁷. Faptul că MAE a dorit efectuarea vizitei de răspuns este relevat de documentul din 28 decembrie 1958, potrivit căruia nu fusese efectuată până atunci nicio vizită a primarilor din RPR în Occident¹⁸!

Tributară influenței sovietice, RPR a menținut în deceniul al șaselea relațiile politice și diplomatice cu S.U.A. și Marea Britanie la un nivel limitat, deși a solicitat în mai multe rânduri îmbunătățirea relațiilor comerciale. Ministrul britanic Alan Dudley a surprins pe deplin, la cumpăna deceniului al șaselea cu cel de-al șaptelea, caracterizarea comuniștilor cristalizată într-o singură frază: „Cred că o parte din conducătorii români sunt deopotrivă comuniști get-beget, dar și patrioți și naționaliști autentici în felul lor sucit”¹⁹.

Vizita delegației municipale britanice a avut un efect propagandistic prin publicarea în presa britanică a unor articole mai degrabă favorabile, decât nefavorabile, regimului de la București, însă efectul a fost anulat de izbucnirea revoltei anti-comuniste maghiare în octombrie 1956, în urma căreia nu au mai

situației”, care apăruse în numărul din 23.03.1957 al cotidianului „Birmingham Post”, nepag. *Ibidem*, Notă a Direcției a IV-a a M.A.E. din 26.12.1958 întocmită de V.G., nepag.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ Idem, fond Anglia, cutia Anglia T.C. 1959, dosar nr. 72 (Telegrame cifrate intrate de la Oficiul Londra, septembrie-decembrie 1959), Telegramme cifrate nr. 488, 492 și 495 din 31.10.1959, 2 și 4.11.1959 expediate de Legația RPR din Londra pentru MAE, semnate Bălăceanu 924, 931 și 934, f. 93, 95 și 101.

¹⁸ Idem, fond Anglia, cutia 201-224 Anglia Prot. Cons. 1956, Dosar Primari, Notă a Direcției a IV-a a MAE din 26.12.1958 întocmită de V.G., nepag.

¹⁹ Apud Maurice Pearton, *The Romanian Leadership and Its Problems, 1956-1957-1958*, în Dennis Deletant, Maurice Pearton, *Romania observed. Studies in Contemporary Romanian History*, Bucharest, Encyclopaedic Publishing House, 1998, p. 274.

fost publicate câțiva ani în presa britanică articole favorabile RPR²⁰. Virulența presei britanice nu a exprimat decât opinia britanică, care de altfel determinase și amânarea vizitei de răspuns până în 1959. Deceniul al șaptelea va aduce însă o îmbunătățire considerabilă a relațiilor Marii Britanii cu RPR.

Bibliografie

Arhivele Naționale Istorice Centrale, Colecția Gheorghe Gheorghiu-Dej; fond CC al PCR, Relații externe; fond Consiliul de Miniștri, Stenograme.

Arhivele Diplomatice ale Ministerului Afacerilor Externe din România, fond Anglia.

Courtney, Bruce J., Joseph F. Harrington, *Relații româno-americane (1940-1990)*, Traducere de Mihaela Sadovschi, Prefață de V.Fl. Dobrinescu și Kurt W. Treptow, Iași, Institutul European, 2002.

Maurice Pearton, *The Romanian Leadership and Its Problems, 1956-1957-1958*, în Dennis Deletant, Maurice Pearton, *Romania observed. Studies in Contemporary Romanian History*, Bucharest, Encyclopaedic Publishing House, 1998.

Percival, Mark, *Politica britanică față de România în primii ani ai Republicii „Populare”*, în *Anale Sighet*, vol. 6, „Anul 1948 – instituționalizarea comunismului”, București, Fundația „Academia Civică”, 1998.

20 Cf. AD MAER, fond Anglia, cutia 20-224 Anglia Prot. Cons. 1958, dosar Relații și planuri de muncă (1958), Raport „Relațiile dintre RPR și Marea Britanie”, întocmit de I.L. în 8.01.1959, nepag.